

Dzierżon, Ginter

Odwołanie przywileju przez kompetentną władzę (kan 79. KPK)

Studia Redemptorystowskie nr 9-1, 359-366

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Ginter Dzierżon
UKSW – Warszawa

ODWOŁANIE PRZYWILEJU PRZEZ KOMPETENTNĄ WŁADZĘ (KAN. 79 KPK)

Wstęp

W systemie kanonicznym przywilej, będąc łaską udzieloną na korzyść pewnej osoby (kan. 76 § 1 KPK), z reguły ma charakter stały (kan. 79 KPK). Nie oznacza to jednak, iż tego typu decyzja nie może zostać w żaden sposób odwołana. Taka sytuacja może powstać m.in. w wyniku wprowadzenia ustawy przeciwnej. W tym wypadku bowiem aplikację znajduje dyspozycja skodyfikowana w kan. 73 KPK dotyczącym reskryptów, w myśl której „Ustawa przeciwna nie odwołuje żadnego reskryptu, chyba że co innego w samej ustawie zastrzeżono”¹. Tego typu ujęcie normatywne wypływa z faktu, iż w *Kodeksie* z 1983 roku zrewidowano dyscyplinę dotyczącą przywilejów. Obecnie bowiem nie ma już możliwości nabycia przywileju bezpośrednio poprzez ustawę zawierającą dyspozycję generalną w tej materii (*per legem generalem*)². Z definicji legalnej reskryptu ujętej w kan. 59 § 1 KPK wynika, iż przywilej jest zaliczany do tej właśnie kategorii poszczególnych aktów administracyjnych. A zatem w kwestii jego odwołania aplikację znajdują ustalenia zawarte w przytoczonym kan. 73 KPK. Ustanie przywileju staje się możliwe, jeśli w promulgowanej ustawie znajduje się obwarowanie dotyczące jego uchylenia³.

Należy jednak zauważyć, iż w porządku kanonicznym ustawodawca przewidział jeszcze jedną ewentualność, wiążącą się z odwołaniem przywileju przez kompetentną władzę. Otóż w kan. 79 KPK postanawia: „Przywilej ustaje drogą odwołania przez kompetentną władzę zgodnie z normą kan. 47, z zachowaniem kan. 81”.

Wstępnie należy przyjąć, iż w treści kan. 79 KPK są zawarte następujące wątki tematyczne: problem autorytetu kompetentnego do podjęcia de-

¹ Por. T. Jiménez Urresti, *Comentario al can. 79*, w: *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe comentada*, red. L. De Echeveria, Madrid 1985, s. 66.

² Por. F. Urrutia, *De normis generalibus. Adnotationes in Codicem: Liber I*, Romae 1983, s. 49.

³ Por. W. Aymans, K. Mörsdorf, *Kanonisches Recht*, t. 1, Padeborn–München–Wien–Zürich 1991, s. 266.

cyzji, kwestia notyfikacji, a także zagadnienie wyjątku od reguły generalnej, zawartego w kan. 81 KPK. Wydaje się jednak, iż w celu integralnego zaprezentowania podjętej problematyki należałoby jeszcze rozważyć pewne zagadnienia teoretycznoprawne, takie jak: kwestia przyczyny odwołania przywileju, a także wątek dotyczący decyzji kompetentnej władzy.

1. Autorytet kompetentny do podjęcia decyzji

Komentatorzy interpretujący treść kan. 79 KPK zwracają uwagę, że przywilej może odwołać ta władza, która go udzieliła⁴. Z definicji legalnej przywileju ujętej w kan. 76 § 1 KPK wynika, iż taką kompetencję posiada ustawodawca oraz ten, kto dysponuje władzą wykonawczą, jeśli uzyskał odpowiednie zlecenie.

Autorzy zajmujący się tym zagadnieniem podkreślają, iż taką decyzję może podjąć zarówno prawodawca, jak i jego przełożony⁵. Tak więc biskup diecezjalny może to uczynić w odniesieniu do aktów wydanych przez siebie samego, nie może natomiast uchylić przywilejów wydanych przez Stolicę Apostolską⁶.

W tym kontekście w doktrynie przedmiotem szczególnej uwagi staje się kwestia możliwości delegacji władzy⁷. Otóż kanoniści w wykładni kan. 76 § 1 KPK pytają: czy w tym wypadku ustawodawcy podejmują decyzję mocą władzy ustawodawczej, czy też mocą władzy wykonawczej? Badając ten problem, Henryk Socha wykazał, że pewna grupa autorów utrzymuje, iż przywileju udziela prawodawca mocą władzy ustawodawczej⁸. Nie wszyscy uczeni podzielają jednak ten pogląd. Zastanawiając się nad tym zagadnieniem, Jorche Miras, Javier Canosa oraz Eduardo Baura wskazują, że z tego, iż w analizowanej normie funkcjonuje termin „ustawodawca”, nie można jeszcze wnosić, że decyzja co do udzielenia przywileju jest aktem władzy ustawodawczej. W swej argumentacji skupili oni uwagę na problemie władzy w Kościele. W kanonicznym porządku prawnym bowiem klasyczny trójpodział władzy wprawdzie występuje, lecz w przeciwieństwie do systemów cywilistycznych jest skoncentrowany w jednym autorytecie.

⁴ Por. A. Bunge, *Las claves del Código. El libro I del Código de Derecho Canónico*, Buenos Aires 2006, s. 162; J. García Martín, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1999, s. 290.

⁵ J. García Martín, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 290.

⁶ Tamże.

⁷ Problem ten omówiłem szerzej w artykule oddanym do druku w „Annales Canonici”, zatytułowanym *Kontrowersje wokół definicji legalnej przywileju zawartej w kan. 76 § 1 KPK*.

⁸ Por. H. Socha, *Allgemeine Normen*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, red. K. Lüdicke, t. 1, Essen 1985, ad. 76, n. 8.

Ci, którzy posiadają władzę ustawodawczą, mają także władzę wykonawczą. Wspomniani autorzy *Compendio de derecho administrativo canónico* uważają, że gdy ustawodawca wydaje reskrypt, to czyni to nie na mocy władzy ustawodawczej, lecz wykonawczej⁹.

Należy zauważyć, iż przyjęcie pierwszej hipotezy znacznie ogranicza krąg autorytetów mających prawną zdolność do delegacji władzy. W myśl bowiem kan. 135 § 2 KPK władza ustawodawcza posiadana przez autorytety niższego stopnia jurysdykcyjnego nie może być delegowana¹⁰. Owszem, w przytoczonym przepisie znajduje się też klauzula „chyba że coś innego prawo wprost zastrzega”. Należy jednak zwrócić uwagę, że w analizowanym kanonie takie zastrzeżenie się nie znalazło. A zatem w tym wypadku ma zastosowanie zasada generalna skodyfikowana w kan. 135 § 2 KPK.

Należy jednocześnie podkreślić, iż opowiedzenie się za drugim stanowiskiem, co czyni większość kanonistów, zwiększa możliwość delegacji władzy. Zgodnie bowiem z ustaleniami zawartymi w kan. 137 §§ 1–4 KPK ten rodzaj władzy może być delegowany przez autorytety niższego stopnia jurysdykcyjnego.

2. Przyczyny odwołania przywileju

Odwołanie przywileju zwykle wiąże się z przykrością¹¹. Biorąc pod uwagę naturę tego typu aktu, który z reguły ma charakter stały (kan. 78 § 1 KPK), trzeba zwrócić uwagę, iż ewentualność, o której mowa w kan. 79 KPK, należy traktować jako wyjątek od reguły generalnej¹².

W doktrynie utrzymuje się, iż ze sprawiedliwości nie powinny być odwoływane przywileje rekompensacyjne (*privilegium remunerativum*). Kanoniści jednak i w tym wypadku dopuszczają podjęcie decyzji uchylającej. Twierdzą oni, że jest to konieczne, gdyby używanie przywileju godziło w dobro wspólne¹³.

Wracając do przerwanej wątku, a więc do problemu przyczyny odwołania, należy zwrócić uwagę, że w literaturze wskazuje się, iż kompetentny

⁹ Por. J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio de derecho administrativo canónico*, Pamplona 2001, s. 241.

¹⁰ J. García Martín, *Le norme generali...*, dz. cyt., s. 291.

¹¹ W. Aymans, K. Mörsdorf, *Kanonisches Recht*, dz. cyt., s. 265.

¹² Tamże.

¹³ Por. M.J. Roca, *Comentario al can.79*, w: *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, red. A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, t. 1, Pamplona 1996, s. 661.

autorytet mógłby to uczynić, jeśli używanie przywileju byłoby szkodliwe¹⁴. Niektórzy autorzy zajmujący się tą tematyką uważają, iż w tym wypadku do godziwości, nie do ważności, konieczne jest wystąpienie słusznej przyczyny (*iusta causa*)¹⁵. Inni natomiast twierdzą, iż w tym przypadku powinna pojawić się słuszna i racjonalna przyczyna (*iusta et rationabilis causa*)¹⁶.

Należy zwrócić uwagę, iż jedna z takich przyczyn sugerująca powzięcie decyzji za odwołaniem przywileju została ujęta w kan. 84 KPK. Otóż w regulacji tej ustawodawca stwierdził: „Kto nadużywa władzy udzielonej mu przywilejem, zasługuje na pozbawienie samego przywileju”. Co więcej, inna dyspozycja w tej materii znalazła się w prawie karnym. Prawodawca bowiem w kan. 1336 § 1, n. 2 postanowił, iż jednym z następstw kary ekspacyjnej jest pozbawienie przywileju¹⁷.

3. Decyzja kompetentnej władzy. Problemy teoretycznoprawne

W analizie rozważanej tematyki nie można pominąć także pewnych kwestii teoretycznoprawnych związanych z decyzją podejmowaną przez kompetentny autorytet. Otóż w myśl założeń generalnej teorii aktu prawnego w tym wypadku akt woli kompetentnej władzy powinien być pozytywny. W sensie negatywnym określonych prawem następstw nie powoduje więc bierne zachowanie się woli podmiotu¹⁸.

Należy jednocześnie dodać, iż w tym kontekście w doktrynie porusza się również problem zgody milczącej (*intentio tacita*). Mianowicie nie wyklucza się skuteczności prawnej tego typu intencji. Wskazuje się bowiem, iż odwołanie udzielonego przywileju mogłoby nastąpić także wówczas, gdyby wydano nowy przywilej, nakaz bądź dekret przeciwnie przywilejowi uprzednio udzielonemu¹⁹. Rozwijając tę myśl, należy podkreślić, iż tego typu twierdzenie doktrynalne nie jest sprzeczne z założeniami przytaczanego już wyżej kan. 72 KPK. Wspomniane bowiem kategorie aktów nie są ustawami, lecz poszczególnymi aktami administracyjnymi (kan. 48–49, 76 § 1 KPK).

¹⁴ W. Aymans, K. Mörsdorf, *Kanonisches Recht*, dz. cyt., s. 265.

¹⁵ M.J. Roca, *Comentario al can.79*, dz. cyt., s. 661.

¹⁶ Por. C. Michiels, *Normae generales iuris canonici*, Lublin 1929, s. 387; L. Chiappetta, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 1, Roma 1996, s. 124.

¹⁷ Por. J. Syryjczyk, *Sankcje w Kościele. Część ogólna*, Warszawa 2008, s. 238–239; F. Lempa, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 4, Lublin 1987, s. 176.

¹⁸ Por. G. Dzierżon, *Niezdolność do zawarcia małżeństwa jako kategoria kanoniczna*, Warszawa 2002, s. 40.

¹⁹ C. Michiels, *Normae generales...*, dz. cyt., s. 394.

4. Problem notyfikacji

W treści kan. 79 KPK zawarto również zastrzeżenie, w myśl którego odwołanie przywileju powinno zostać dokonane zgodnie z ustaleniami zawartymi w kan. 47 KPK. Otóż w regulacji tej postanowiono, iż odwołanie aktu administracyjnego przez inny akt administracyjny uzyskuje skuteczność dopiero po prawnym powiadomieniu osoby, dla której akt był wydany.

Według doktryny, powiadomienie, o którym mowa w kan. 47 KPK, jest elementem istotnym²⁰. Może ono być dokonane przez autora aktu lub też przez osobę do tego upoważnioną²¹. Należy dodać, iż w kwestii skuteczności tego typu decyzji znajduje aplikację dyspozycja kan. 62 KPK, zgodnie z którą „Reskrypt bez wykonawcy staje się skuteczny z chwilą wydania pisma, pozostałe od momentu ich wykonania”.

Zdaniem kanonistów, notyfikacja jest konieczna w celu poznania woli przełożonego²². Według kan. 37 KPK, decyzja ta powinna być wydana na piśmie²³. W tym kontekście należy jednak zwrócić uwagę, że w tym wypadku pisemność nie jest wymagana do ważności aktu, gdyż dyspozycja skodyfikowana w przytoczonym kanonie nie ma waloru ustawy unieważniającej (kan. 10 KPK)²⁴.

5. Wyjątek od reguły generalnej (kan. 81 KPK)

W analizowanym kan. 79 KPK została zawarta jeszcze jedna klauzula: „z zachowaniem przepisu kan. 81”. W kan. 81 KPK prawodawca zaś postanowił: „Z ustaniem władzy udzielającego przywilej nie wygasa, chyba że został on udzielony z klauzulą »według naszego uznania« lub inną równoznaczną”.

Rozpoczynając interpretację tej regulacji, należy stwierdzić, iż skodyfikowana w niej dyspozycja jest koherentna z kan. 46 KPK, w którym postanowiono: „Akt administracyjny nie traci mocy z chwilą ustania prawa tego, który go wydał, chyba że co innego wyraźnie w prawie zastrzeżo-

²⁰ A. Bunge, *Las claves...*, dz. cyt., s. 162

²¹ Por. J. Krukowski, *Komentarz do kan. 47 KPK*, w: J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Poznań 2003, s. 111.

²² Por. V. De Paolis, A. D'Auria, *Le norme generali di Diritto Canonico. Commento al Codice di Diritto Canonico*, Roma 2008, s. 212–213.

²³ Tamże.

²⁴ H. Socha, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad 47, n. 5.

no²⁵. Z drugiej zaś strony, należy zwrócić uwagę, że określona w kan. 81 zasada pryncypialna wypływa z faktu, iż w systemie kanonicznym przywilej z natury jest stały (kan. 78 § 1 KPK). Z reguły bowiem jest on udzielany w sposób bezwarunkowy. Jest tak, ponieważ władza, na mocy której obdarowuje się osobę jakąś łaską, jest związana z urzędem, nie z osobą sprawującą urząd²⁶.

Z brzmienia kan. 81 KPK jednak wynika, iż prawodawca w kwestii udzielenia przywilejów dopuszcza możliwość podjęcia odmiennej decyzji. Kompetentny autorytet bowiem może postanowić, iż obdarowany przywilejem może korzystać z niego dopóty, dopóki on będzie sprawował władzę.

Zgodnie z interpretowanym kanonem, takie rozwiązanie jest możliwe, jeśli w akcie nadania przywileju znalazłaby się klauzula „według naszego uznania” (*ad beneplacitum rostrum*) lub inne równoznaczne zastrzeżenie. Mając na uwadze tego typu ustalenie, kanoniści w swych komentarzach do kan. 81 KPK za klauzule równoznaczne uważają zastrzeżenia typu: „jak długo będę sprawował urząd”, „jak długo będę sprawował władzę”, „według mojej woli”. W ich przekonaniu wymogów określonych w kan. 81 KPK nie spełniają takie klauzule, jak: „jak długo będę żył”²⁷, „dopóki nie odwołam decyzji”²⁸. Należy bowiem zauważyć, iż w obu przypadkach może dojść do sytuacji, że dana osoba nie będzie już piastować urzędu, a zatem nie mogłaby też odwołać przywileju.

Należy jednocześnie dodać, iż w kwestii ustania władzy, o której traktuje kan. 81 KPK, należy aplikować ustalenia skodyfikowane w kan. 142 § 1 oraz 143 § 1 KPK²⁹. Otóż w kan. 143 § 1 KPK ustawodawca odniósł się do problemu ustania władzy zwyczajnej, stwierdzając: „Władza zwyczajna wygasa z utratą urzędu, z którym jest złączona”. Z kolei w kan. 142 § 1 KPK zostały ujęte hipotezy związane z wygaśnięciem władzy delegowanej. Prawodawca skonstatował w nim: „Władza delegowana wygasa po wykonaniu zlecenia; po upływie czasu lub po wyczerpaniu wypadków, dla których była udzielona; na skutek ustania przyczyny celowej delegacji; przez odwołanie dokonane przez delegującego, a także w wypadku rezygnacji ze strony delegowanego, po powiadomieniu delegującego i jej przyjęciu. Nie

²⁵ Por. R. Strigl, *Verwaltungsakt und Verwaltungsverfahren*, w: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, red. J. Listl, H. Müller, H. Schmitz, Regensburg 1983, s. 106–107; T. Jiménez Urresti, *Comentario al can. 79*, dz. cyt., s. 68.

²⁶ L. Chiappetta, *Il Codice...*, dz. cyt., s. 125.

²⁷ H. Socha, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad 81, n. 5.

²⁸ J. García Martín, *Le norme...*, dz. cyt., s. 295.

²⁹ H. Socha, *Allgemeine Normen*, dz. cyt., ad 81, n. 7.

ustaje natomiast w razie wygaśnięcia władzy delegującego, chyba że co innego wynika z dołączonych klauzul”.

Konkludując te rozważania, należy zwrócić uwagę, iż w sytuacji gdy kompetentna władza w akcie nadania przywileju zawarłaby klauzule, o których mowa w kan. 81 KPK, to wtedy przywilej nie musi zostać odwołany. Wygasa on bowiem wraz z ustaniem władzy sprawującego urząd³⁰.

Zakończenie

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż w porządku kanonicznym odwołanie przywileju ma charakter wyjątkowy. W systemie przyjęto takie rozwiązanie, gdyż tego typu akt z reguły jest stały (kan. 78 § 1 KPK). W swym komentarzu do kan. 81 KPK Teodoro Jiménez Urresti wskazał, iż w Hiszpanii, na podstawie założeń zawartych w kan. 5 KPK, przywilej niepamiętny uważany jest za stały³¹.

W doktrynie przeważa stanowisko, iż tego typu reskrypt na mocy kan. 79 KPK wydaje ustawodawca mocą władzy wykonawczej. Kanoniści zwracają uwagę, iż do godziwości podjęcia decyzji wymaga się zaistnienia słusznej oraz racjonalnej przyczyny. Przy czym należy zauważyć, iż z aspektu teoretycznoprawnego tego typu przyczyna w hierarchii przyczyn zajmuje najniższe miejsce. Nie oznacza to jednak, iż ten wymóg prawniczy spełnia przyczyna błaha.

Odwołanie przywileju uzyskuje skuteczność prawną poprzez zgodne z prawem powiadomienie, zwane notyfikacją.

Należy jednocześnie dodać, iż z reguły przywilej nie ustaje po ustaniu władzy udzielającego. Zwykle bowiem jest on udzielany w sposób bezwarunkowy. Sytuacja wyjątkowa w tej kwestii została ujęta kan. 81 KPK. W myśl tej regulacji „Z ustaniem władzy udzielającego przywilej nie wygasa, chyba że został on udzielony z klauzulą »według naszego uznania« lub inną równoznaczną”. W tym wypadku zatem przywilej zostaje uchylony bez interwencji kompetentnego autorytetu po utracie przez niego władzy.

³⁰ W. Aymans, K. Mörsdorf, *Kanonisches Recht*, dz. cyt., s. 266.

³¹ T. Jiménez Urresti, *Comentario al can. 79*, dz. cyt., s. 66.

Summary

In the presented study, the author focused on the issue of the revocation of Privilege by the competent authority. The analysis performed shows that in the canonical system the revocation of privilege is of exceptional nature. This approach was introduced in the legal order because an act of this type is generally permanent (can. 78 § 1 CIC).

The predominant stand in the doctrine is that this type of recript is issued by the legislator by his executive power in the strength of can. 79 CIC. Canonists point out that a legitimate and rational cause is necessary for taking a just decision. The annulment of privilege becomes legally valid through notification as required by law.

It should be added that a privilege does not usually cease once the power of an authority expires since a privilege is given unconditionally. The specificity of this issue was presented in can. 81 CIC. According to this regulation, „a privilege is not extinguished when the authority of the one who granted it expires unless it has been given with the clause »at our good pleasure« or some other equivalent expression”. In this case, therefore, a privilege is extinguished without the intervention by competent authority.

Ks. Ginter Dzierżon – prof. dr hab., kierownik Katedry Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie. Jest autorem ponad 100 opracowań z zakresu prawa małżeńskiego, norm ogólnych prawa kanonicznego oraz teorii prawa.